

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

UKRAINIAN LIGHT INDUSTRY DEVELOPMENT TRENDS

УДК 658.589

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-98>**Гавкалова Н.Л.**

д.е.н., професор, завідувач кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Аведян Л.Й.

к.е.н., доцент, доцент кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Gavkalova Nataliia

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Avedyan Lydmila

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

В статті розглянуто основні тенденції розвитку легкої промисловості України. На основі узагальнення аналітичних даних, що характеризують особливості розвитку вітчизняної галузі легкої промисловості визначено тенденції розвитку легкої промисловості України. Зазначено, що галузь має потенціал для зростання, використання якого має подолати існуючі проблеми, більшість з яких пов'язані із перевагою імпортової сировини та матеріалів, високою вартістю продукції вітчизняних виробників, дисбаланс у імпортно-експортних операціях, недосформованість механізмів державного регулювання на ринках легкої промисловості. Представлено пропозиції, слідування яким має забезпечити розвиток легкої промисловості та підвищення рівня конкурентоспроможності галузі. Серед пріоритетних напрямів є всебічна підтримка вітчизняних виробників в межах галузі, підтримка створення нових робочих місць, розробка державних програм та формування механізмів розвитку легкої промисловості.

Ключові слова: легка промисловість, тенденції розвитку, продукція, програми розвитку.

В статье рассмотрены основные тенденции развития легкой промышленности

Украины. На основе обобщения аналитических данных, характеризующих особенности развития отечественной отрасли легкой промышленности, определены тенденции развития легкой промышленности Украины. Отмечено, что отрасль имеет потенциал для роста, использование которого обеспечит преодоление существующих проблем, большинство из которых связано с преобладанием импортного сырья и материалов, высокой стоимостью продукции отечественных производителей, дисбалансом в импортно-экспортных операциях, недосформированностью механизмов государственного регулирования на рынках легкой промышленности. Представлены предложения, следование которым должно обеспечить развитие легкой промышленности и повышение конкурентоспособности отрасли. Среди приоритетных направлений выделяются всесторонняя поддержка отечественных производителей в рамках отрасли, инициация создания новых рабочих мест, разработка государственных программ и формирование механизмов развития легкой промышленности.

Ключевые слова: легкая промышленность, тенденции развития, продукция, программы развития.

Modern processes taking place in the country are characterized by the influence of globalization and integration factors and cause systemic transformations that determine the development trends of the national economy. Changes are taking place in all industries. They relate to the structure of the industry, the number of employees, the qualitative characteristics of staff, features of management, standardization, etc. Among the industries a special place is occupied by light industry, which is one of the system-forming branches of the national economy. Industry in Ukraine plays a leading role in the formation of GDP and national income, the development of industry helps to increase employment by creating new jobs. At the same time, the current state of development of this industry, the processes of a new nature taking place in the country, indicate the timeliness of issues related to the development of light industry. The main goal of this paper is to substantiate the trends of light industry development in Ukraine. This study combines theoretical and practical approaches to understanding the key focus of light industry development. Official statistic information demonstrates the current trends of the development and allows proposing different measures for the improving of the situation in this sphere. As methods authors use methods of analysis and synthesis, comparative analysis, deduction, expert analysis. The author's vision of tendencies of light industry development, which were compiled by the author on the basis of the study of the analytical note of the National Academy of Sciences of Ukraine and the research results of domestic theorists and practitioners of domestic, is presented. The stages of strategic management development on the example of an industry, which combine retrospective analysis of strategies and features of their modeling; formulation of the main goals, collection and layout of strategic tools; implementation of the strategy; control and adjust strategy are developed. The peculiarities of situation in this sector of economy are the necessity to realize the control at the state and local level because of problems with management according to the import-export operations, dependence of Ukrainian business from foreign businesses.

Key words: light industry, development tendencies, products, development programs.

Постановка проблеми Сучасні процеси, що відбуваються в країні, характеризуються впливом глобалізаційно-інтеграційних чинників та зумовлюють системні трансформації, що визначають тенденції розвитку сфер народного господарства. Зміни відбуваються в усіх галузях промисловості. Вони стосуються структури галузі, кількості зайнятих, якісних характеристик персоналу, особливостей управління, стандартизації та т. ін. Серед галузей промисловості окреме місце займає легка промисловість, яка є однією із системоутворюючих галузей національної економіки. Промисловість в Україні відіграє провідну роль в процесі формування ВВП та національного доходу, розвиток промисловості сприяє збільшенню зайнятих шляхом створення нових робочих місць. Разом з цим сучасний стан розвитку зазначеної галузі, процеси нового характеру,

що відбуваються в країні, свідчать про своєчасність питань, пов'язаних з розвитком легкої промисловості, що робить тему даної роботи актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед праць науковців, які досліджують питання, пов'язані з розвитком легкої промисловості, можна визначити доробок Балуєвої О. [1], Бродюк І. [2], Гавриленко Т. [2], Гончарова Ю. [3], Дейнеко Л. [4], Касьян Л. [5], Кононенко Г. [6] та ін. Дослідники налізують стан легкої промисловості, оцінюють рівень державного регулювання та розробленість відповідних механізмів в галузевому розрізі, оцінюють рівень стратегічного управління та конкурентоспроможності галузі, Разом з цим сучасний стан розвитку галузі свідчить про існування проблемних питань, що відкриває простір для наукових міркувань та розробок.

Постановка завдання. Метою роботи є обґрунтування тенденцій розвитку легкої промисловості в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ характеризується не лише різноманітністю в інституційному та культурному середовищі, різними підходами до визначення вагомості державного сектору в економіці, різними стратегіями, так і не однотайним баченням місця промисловості для забезпечення розвитку країни. Промисловість в Україні залишається базисом її розвитку, незважаючи на розбудову сервісної держави і, таким чином, вимагає постійної уваги до визначення особливостей її розвитку в галузевому розрізі. Якщо мова йде про легку промисловість, то вона залишається суттєвим двигуном розвитку в ряді країн світу.

Продукція швейної промисловості відіграє значну роль в економіці багатьох країн світу, таких як: Португалія – частка у ВВП складає 22%, Китай – 21%, Італія – 12%, дещо менші показники у Німеччині – 6% та США – 4%. В Україні за даними 2015 р. частка продукції текстильного виробництва, одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (ВТОШІМ) щодо ВВП становила лише 0,75%, в тому числі номінальний ВВП складав 1979,5 млрд. грн., а продукція ВТОШІМ – 14,9 млрд. грн. [6].

В науково-аналітичній доповіді НАН України за 2018 р. підкреслюється, що вітчизняний ринок продукції легкої промисловості є досить конкурентним, на ньому працює понад 2,3 тис. підприємств з близько 85 тис. працівників, а обсяги виробленої ними продукції досягають 22 млрд. грн. Ринок представлений малими (86,0% від загальної кількості) та середніми (14,0%) підприємствами. Рівень концентрації вітчизняних підприємств на ринку невисокий: 327 середніх підприємств реалізують 79,4% продукції на 17,7 млрд. грн, відповідно 2014 малих виробництв продають 20,6% продукції на 4,6 млрд. грн. Підприємства легкої промисловості працюють загалом рентабельно (4–10%), що свідчить про гнучкість і ефективність їх діяльності [8, с. 51].

Важливість продукції текстильного виробництва, одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів для економіки країни обумовлюється значною ємністю внутрішнього ринку (40–50 млрд. грн. щорічно); високим рівнем доданої вартості (до 50%); низькою енергоємністю виробництва (1–3% валових витрат); незначним негативним впливом на навколишнє середовище; наявністю висококваліфікованих кадрів у багатьох регіонах України [8].

За регіональним рейтингом виробництва продукції легкої промисловості 2017 році перше місце з досить вагомих, найуспішнішим проривом 14,4% займає Львівський регіон, Житомирська область – 8,7%, Харківська – 8,5%, Дніпропетровська – 7%. П'ятірку лідерів завершує Київ, де виробництво легкої промисловості становить 6,9% від загаль-

ного виробництва в країні [1]. Ситуація в інших регіонах має тенденції до зниження, що у загальному вимірі демонструють дані 2018 та початку 2019 рр. Таким чином, досліджена галузь містить потужний потенціал, а на продукцію легкої промисловості існує досить ємний попит.

Разом із цим слід визначити існування ряду проблем, що стримують розвиток галузі. Так, даний сегмент в Україні насичений продукцією Китаю та Туреччини, в імпорті значна доля «секунд-хенду». Аналітики зазначають, що «серед негативних тенденцій ринку продукції легкої промисловості слід назвати: насичення ринку імпортними товарами, увезеними із заниженням митної вартості та як контрабанда, частка яких, за оцінкою Асоціації «Укрлегпром», становить 25,4%; значна частка тінізації внутрішнього ринку; зростання обсягу ввезення вживаного одягу та взуття, який у 2017 р. становив 131,9 тис. т на 154,4 млн. дол. США» [8, с. 52]. Таким чином, ситуація вимагає державного втручання в зазначені процеси, оскільки розвиток галузі сприятиме виникненню нових робочих місць, кількість яких за нашими оцінками може скласти до 150–200 тис. у сфері малого та середнього бізнесу. А в реальному житті спостерігається підвищення цін на імпортні товари та сировину у зв'язку з падінням курсу гривні, що негативно впливає на купівельну спроможність населення, що, з одного боку, змінює попит у напрямі його збільшення стосовно продукції вітчизняних виробників, а з іншого «виробництво зазнає кадрового дефіциту через низьку зарплату, незбалансованість галузевої і вищої освіти та ринку праці, недостатньо розвинене державно-приватне партнерство в дуальній освіті, а також в освіті протягом життя» [8, с. 53].

Додамо конкурентні переваги цієї галузі:

- низькі витрати на створення матеріально-технічної бази;
- низькі витрати на логістику на місцевому рівні;
- швидкі темпи капіталізації;
- помірний попит саме на висококваліфіковані кадри;
- можливість урахування всіх, у тому числі незаможних верств населення.

Окремо зазначимо суттєву перевагу – активну участь у формуванні місцевих бюджетів, що сприятиме розвитку території.

Для подолання зазначених вище негативних тенденцій та активізації розвитку підприємств, що випускають продукцію легкої промисловості, необхідно розробити цілу низку заходів, але перш за все, необхідна державна підтримка легкої промисловості. В межах стратегії розвитку держави в Україні визначаються у якості пріоритетних ряд галузей, серед яких агропромислова. Цілком поділяючи цю думку, зазначимо, що великі масштаби вирощування зерна, виробництва м'ясо-молочної продукції зумовлюють автоматизацію виробництва для

забезпечення продуктивності праці і, відповідно, кількість зайнятих буде скорочуватись. На підприємствах легкої промисловості, з огляду на те, що вони переважно належать до малого та середнього бізнесу робочі місця навпаки мають тенденцію до створення, що також додає зазначеній галузі конкурентні переваги. Для остаточного рішення щодо розробки державної програми, визначення ступеня державного регулювання, формування механізмів забезпечення ефективності функціонування зазначеної галузі необхідні дослідження попиту на продукцію легкої промисловості та розроблення прогнозів стосовно сегментів споживання продукції (особливу увагу слід приділяти збіднілому населенню).

Висновки з проведеного дослідження.

Основними державними орієнтирами має бути зміна характеру імпортно-експортних операцій, зменшення залежності від імпорту сировини та матеріалів, поступового заміщення мережі «секонд-хендів» вітчизняною продукцією, що за ціною політикою задовольняє всі сегменти споживання.

Отже, для розвитку вітчизняного ринку легкої промисловості будуть корисними наступні пропозиції:

- вирощування льону (для виготовлення постільної білизни);
 - розвиток вівчарства (для вироблення тканин вовни);
 - відновлення та створення власних брендів із національною символікою;
 - розробка регіональних програм розвитку легкої промисловості;
 - створення локальних програм по забезпеченню власних ринків продукцією власних брендів;
 - розробка програм забезпечення зайнятості населення в галузі;
 - створення потужного національного науково-дослідного центру проблем легкої промисловості.
- Таким чином, легка промисловість України має потенціал та перспективи для подолання кризових явищ та підвищення рівня конкурентоспроможності на ринках.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балуєва О.В., Лісютін О.І. Напрями удосконалення механізму державного регулювання легкої промисловості в Україні / Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека» <https://www.inter-nauka.com/magazine/public-administration/> (дата звернення: 24.12.2019).
2. Гавриленко Т., Бродюк І.В. Перспективи розвитку легкої промисловості України в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Економічні горизонти. 2018. № 1. С. 28–34.
3. Гончаров Ю.В. Легка промисловість України: теоретико-методологічні засади управління розвитком в умовах інтеграції до СОТ. Київ: КНУТД, 2011. 332 с.
4. Дейнеко Л.В. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь. Київ: НАН

України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2018. 158 с.

5. Касьян Л.Е. Стан та перспективи розвитку легкої промисловості України. Наук. вісник Ужгородського національного ун-ту. 2016. Вип. 6(1). С. 147–150.

6. Кононенко Г.І. Управління конкурентними перевагами підприємств швейної промисловості: дис. на здобуття наукового ступеня канд. ек. н. (доктора філософії): 08.00.04. Київ, 2018.

7. Промислове виробництво в Україні у 2018 році. Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/promyslove-vyrobnystvo-v-ukrayini-u-2018-roci> (дата звернення: 24.12.2019).

8. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2018. 158 с.

REFERENCES:

1. Baluyeva O.V., Lisyutin O.I. Napruzhene vvedennya v diyu korporatyvnoho rehulyuvannya lehkoji promyslovosti v Ukrayini [Directions for improving the mechanism of state regulation of light industry in Ukraine]. Electronic scientific publication "Public Administration and National Security" <https://www.inter-nauka.com/magazine/public-administration/> (accessed 24 December 2019).
2. Havrylenko T., Brodyuk I.V. (2018) Perspektyvni tendentsiyi rozvytku lehkoji promyslovosti Ukrayiny buly znachnoyu miroyu nestabil'nymy [Prospects for the development of light industry in Ukraine in an unstable environment]. Economic horizons. №1. pp. 28–34. (in Ukrainian)
3. Honcharov Yu.V. (2011) Lehka promyslovist' Ukrayiny: teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnya rozvytkom v umovakh intehratsiyi do SOT [Light industry of Ukraine: theoretical and methodological principles of development management in terms of WTO integration]. Kyiv: KNUITD. 332 p. (in Ukrainian)
4. Deyneko L.V. (2018) Rozvytok promyslovosti dlya zabezpechennya zrostannya ta onovlennya ukrayins'koyi ekonomiky [Development of industry to ensure the growth and renewal of the Ukrainian economy]. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, State Institution Inst. and predicted. NAS of Ukraine. 158 p. (in Ukrainian)
5. Kas'yan L.E. (2016) Stan ta perspektyvy rozvytku lehkoji promyslovosti Ukrayiny [Status and prospects of light industry development in Ukraine]. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Issue 6(1). pp. 147–150. (in Ukrainian)
6. Kononenko H.I. Upravlinnya konkurentnymy perevahamy pidpryemstv shveynoyi promyslovosti [Management of competitive advantages of the enterprises of the garment industry] (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv National University of Technology and Design. (in Ukrainian)
7. Promyslove vyrobnyctvo v Ukrayini u 2018 rotsi [Industrial production in Ukraine in 2018]. Economic discussion club. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/promyslove-vyrobnystvo-v-ukrayini-u-2018-roci>. (accessed 24 December 2019).
8. Deyneko L.V. (2018) Rozvytok promyslovosti dlya zabezpechennya zrostannya ta onovlennya ukrayins'koyi ekonomiky [Development of industry to ensure the growth and renewal of the Ukrainian economy]. NAS of Ukraine, SI "Inst. Of Economics. and predicted. NAS of Ukraine ". K., 158 p. (in Ukrainian)